

Piotr HAJDUGA  
Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

## KREOWANIE STRUKTURY PRZESTRZENNEJ MIASTA JAKO ELEMENT POBUDZANIA ROZWOJU LOKALNEGO NA PRZYKŁADZIE ŚWIDNICY

### CREATING SPATIAL STRUCTURE OF CITY AS AN ELEMENT OF INDUCING LOCAL DEVELOPMENT ON THE EXAMPLE OF ŚWIDNICA TOWN

**ABSTRACT:** The rising meaning of local development in social and economic space induces to study all aspects connected with this phenomenon. The complicity of local development can be described by its multidimensional aspects (environmental, economic, political, spatial, social and cultural dimension).

The main aim of the article is a presentation chosen from them spatial dimension concerning spatial development, functional and spatial system and spatial order. The application example for the undertaken consideration is Świdnica town and that is why characteristics of this local government unit in the aspect of creating effective spatial structure is presented in the elaboration.

As a reason of the elaboration's limited volume presented matters, opinions and conclusions are depicted in a synthetic form.

**KEY WORDS:** spatial structure, determinants of local development, factors of local development, spatial order, Świdnica town

## Wprowadzenie

Współczesny system gospodarczy jest wypadkową bardzo wielu różnokierunkowych zmian i procesów występujących w długoletniej perspektywie jego kształtowania. Rozwój cywilizacyjny podlegał w drugiej połowie XX w. burzliwym przemianom, owocując nowymi koncepcjami w poszczególnych przekrojach życia społeczno-gospodarczego. Przeobrażenia, które miały miejsce w tym okresie, przybierały bardziej dynamiczny charakter, przy czym czas ich występowania ustawicznie się zmniejszał. Równocześnie uwidoczniły się nowe zjawiska w życiu społecznym i gospodarczym. Jednym z istotniejszych elementów funkcjonowania gospodarki, którego znaczenie w tym okresie wzrosło, jest rozwój lokalny (Korenik 2009, s. 100).

W Polsce rola rozwoju lokalnego jest wyjątkowa, albowiem w okresie przed reformą samorządową scentralizowana władza państwowa skutecznie hamowała rozwój społeczno-gospodarczy naszego kraju, a co za tym idzie rozwój poszczególnych regionów i mikroregionów. Rewolucyjną zmianę przyniosła reforma polskiego systemu politycznego i administracyjnego, dokonana na przełomie lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych XX w., która przyczyniła się do zniesienia centralnego sprawowania władzy i umożliwiła powstanie lokalnej demokracji. Nastąpiła likwidacja monopoli starego systemu, co w konsekwencji doprowadziło do rzeczywistej autonomii gmin. Należy stwierdzić, że społeczeństwo odzyskało podmiotowość, która aktualnie realizuje się m.in. poprzez powołanie, organizację i funkcjonowanie samorządów terytorialnych. Kształtowanie warunków życia w środowisku lokalnym stało się więc wpisane w zakres podstawowych funkcji samorządu terytorialnego. Oznacza to prawo społeczności lokalnej do decydowania o charakterze, właściwościach i jakości życia w danej gminie, a zatem prawo społeczności lokalnej do decydowania o kierunkach i natężeniu wszystkich procesów społeczno-gospodarczych wpływających na rozwój ich terytorium. Powołanie samorządów lokalnych umożliwiło stworzenie rzeczywistych warunków do aktywnego uczestniczenia obywateli w życiu publicznym oraz podejmowania przez nich działań na rzecz stymulowania rozwoju własnego regionu i mikroregionu (Łuczyszyn 2011, s. 238–240).

Celem artykułu jest opisanie wymiaru przestrzennego dotyczącego zagospodarowania przestrzennego, układów funkcjonalno-przestrzennych, a także ładu przestrzennego oraz przedstawienie, w jaki sposób struktura przestrzenna wpływa na (pobudza) rozwój lokalny. Przykładem aplikacyjnym do rozważań jest miasto Świdnica.

## Istota i mechanizm rozwoju lokalnego

Obecnie zwraca się uwagę, że termin „rozwój lokalny” nie ma jednoznacznej wykładni, jest pojęciem o charakterze nieprecyzyjnym, wieloznacznym i mającym zabarwienie ideologiczne, chociaż w praktyce codziennej funkcjonuje jako termin obiegowy (Korenik 2009, s. 100). Z jednej strony wydaje się być procesem i zjawiskiem powszechnym, a z drugiej systemem wzajemnych relacji i powiązań między jego uczestnikami (Łuczyszyn 2011, s. 239).

Wzrost zainteresowania problematyką lokalności przypada na połowę lat siedemdziesiątych XX w., a spowodowany był pogłębiającym się kryzysem społeczno-gospodarczym. Użycie terminu „rozwój lokalny” nie oznaczało, iż dotąd było to pojęcie nieznanne, albowiem „zawsze w naturze działalności samorządowej, samopomocowej, samoorganizującej, samokształceniowej i innej tkwiły inicjatywy działań na rzecz miejsca zamieszkania i społeczności lokalnych, a związane z poprawą bytu, wykorzystaniem zasobów, poszukiwaniem efektywnych rozwiązań, nowoczesnych metod gospodarowania” (Parysek 1997, s. 47).

Rozwój lokalny można zdefiniować w odniesieniu do poszczególnych sfer, tj. gospodarczej, społecznej, kulturalnej oraz politycznej. Sfera gospodarcza rozwoju lokalnego

to rozwijanie przedsiębiorczości zbiorowej i indywidualnej przy wykorzystaniu zasobów naturalnych, ludzkich czy kapitałowych przypisanych do danego systemu lokalnego. Sfera społeczna obejmuje m.in. zaspokojenie potrzeb z zakresu oświaty, ochrony zdrowia, kultury, a także opieki społecznej. Na płaszczyźnie kulturalnej rozwój lokalny pozwala na autonomię w pozyskiwaniu wiedzy, informacji, komunikacji społecznej, sfera zaś polityczna rozwoju lokalnego umożliwia podejmowanie przez władze lokalne autonomicznych decyzji (Jałowiecki 1989, s. 344–345).

B. Filipiak, M. Kogut, A. Szewczuk, M. Ziolo uważają, że rozwój lokalny powinien być interpretowany jako szczególny proces, który dotyczy ważkich zmian zachodzących w gminie, powiecie, w mikroregionie, tj. w lokalnym układzie społeczno-terytorialnym; ten wyodrębniony z otoczenia układ z reguły charakteryzuje się specjalnymi cechami przestrzennymi, gospodarki, kultury, a także lokalną preferencją potrzeb i hierarchią wartości (*Rozwój lokalny...* 2005, s. 19).

F. Kuźnik (2007, s. 23) wskazuje, że rozwój lokalny ma charakter integralny i obejmuje wiele wymiarów:

- wymiar społeczno-kulturowy (proces zmian demograficznych i społecznych oraz zmian w środowisku kulturowym),
- wymiar środowiskowy (zmiany w środowisku przyrodniczym i infrastrukturze, która służy ochronie tego środowiska),
- wymiar gospodarczy (rozwój bazy ekonomicznej miast i regionów),
- wymiar infratechniczny (rozwój systemów infrastruktury w różnych dziedzinach: elektroenergetyka, odprowadzanie ścieków, telekomunikacja, zaopatrzenie w wodę, transport, ciepłownictwo),
- wymiar przestrzenny (nowe formy zagospodarowania przestrzennego, zmiany w zagospodarowaniu, nowo zagospodarowane przestrzenie).

Przez rozwój lokalny można rozumieć przeobrażenia jakościowe, odnoszące się do danego obszaru w aspekcie poziomu życia ludności oraz warunków funkcjonowania podmiotów gospodarczych (Parysek 2001, s. 47). Rozwój lokalny traktuje się jako specyficzną kategorię rozwoju społeczno-gospodarczego. Wskazuje się, iż inicjatywy związane z rozwojem o charakterze lokalnym, mające na celu ożywienie gospodarcze poprzez wykorzystanie lokalnych zasobów rozwojowych, stanowią tzw. oddolną drogę rozwoju (Parysek 2001, s. 47).

E. Wojciechowski (2003, s. 191–192) stwierdza, że rozwój lokalny polega w istocie na tworzeniu nowych wartości. Treścią rozwoju lokalnego jest rozwój gospodarczy, obejmujący korzystne zmiany ilościowe i przemiany jakościowo-strukturalne oraz poprawę warunków życia ludności. Stąd wywodzi się główny cel rozwoju lokalnego, który określa się jako zapewnienie dostatecznej ilości trwałych miejsc pracy i dochodów z tytułu zatrudnienia, gwarantujących długoterminowe bezpieczeństwo finansowe i socjalne ludności, czyli po prostu wzrost zamożności społeczeństwa.

W aktualnym ujęciu rozwój lokalny nie oznacza zamykania się miejscowych społeczności, lecz wprost przeciwnie – podkreśla się w nim potrzebę otwarcia i rozwijania sieci relacji w skali międzyregionalnej, a nawet krajowej czy ponadnarodowej. Stanowi on wy-

raz solidarności lokalnej tworzącej nowe stosunki społeczne i oznacza wolę mieszkańców mikroregionu odnośnie do waloryzacji bogactw lokalnych (Sztando 1998, s. 125).

Rozwój lokalny może być utożsamiany z „ogólnym działaniem wprowadzenia w ruch i współdziałaniem lokalnych aktorów (uczestników), w celu właściwego wykorzystania źródeł ludzkich i materialnych na danym obszarze”. Rozwój lokalny to proces świadomego inicjowania i kreowania przez władze lokalne, przedsiębiorców, lobby ekologiczne, stowarzyszenia społeczne i kulturalne oraz mieszkańców, który zmierza do kreatywnego i racjonalnego wykorzystania miejscowych zasobów niematerialnych i materialnych (Brandenburg 2002, s. 14).

W przytoczonych definicjach można zauważyć, że rozwój lokalny jest pojęciem złożonym, posiadającym wiele elementów wspólnych, do których zaliczyć należy: dynamikę jako proces, działanie, lokalną wspólnotę jako podmiot, czynniki endogenne i lokalne, nieograniczanie się do sfery gospodarczej, zaspokajanie potrzeb i aspiracji mieszkańców (Łuczyszyn 2011, s. 241).

Proces rozwoju lokalnego – uwzględniający potrzeby mieszkańców, zasoby i walory środowiska naturalnego, poziom rozwoju infrastruktury, poziom oświaty i kultury, istniejący potencjał gospodarczy, naukowo-techniczny, kadrowy, stabilne przepisy prawa oraz aktywność społeczeństw lokalnych – dokonuje się na kilku płaszczyznach, tj. gospodarczej, społecznej, przestrzennej, politycznej, kulturowej itp. (Pająk 2005, s. 62). Przebiega on na stosunkowo niewielkim obszarze, z uwzględnieniem właściwych temu obszarowi potrzeb, preferencji, hierarchii wartości. Realizacja rozwoju przy wykorzystaniu lokalnych czynników sprawia, że proces ten powinien być sterowany i modyfikowany przez struktury samorządowe lub inne struktury organizacyjne (Parysek 2001, s. 49). Pomiędzy wymienionymi podmiotami kreującymi rozwój zachodzą bowiem różnorodne powiązania i współzależności, wynikające z różnych relacji przestrzennych, współpracy, kooperacji, wymiany dóbr i usług, wspólnoty infrastrukturalnej (Potoczek 2003, s. 102). Jest to więc proces wymagający zaangażowania i współpracy władz samorządowych i wszystkich aktorów lokalnego rozwoju, tzn. społeczeństwa, przedsiębiorców, instytucji pozarządowych (Brandenburg 2002, s. 28). Należy przy tym podkreślić, że nie wyklucza się tutaj ingerencji państwa, która w pewnych sytuacjach do uruchomienia i wsparcia oddolnej dynamiki rozwoju jest wręcz niezbędna.

Można stwierdzić, że efektem różnie pojmowanego rozwoju lokalnego jest powstanie określonych wartości w postaci nowych miejsc pracy, nowych inwestycji, nowych dóbr i usług zaspokajających popyt lokalny i regionalny. W związku z powyższym wystarczające wydaje się określenie, według którego przyjmuje się, że rozwój lokalny to – najogólniej rzecz biorąc – kreowanie nowych wartości (Klasik 1996, s. 16). Do wartości tych w skali gospodarki lokalnej zalicza się m.in. (Korenik, Korenik 2007, s. 34):

- nowe rodzaje działalności (gospodarczej, społecznej, administracyjnej, usługowej itp.),
- nowe firmy, instytucje, nowe miejsca pracy,
- nowe produkty, dobra i usługi zaspokajające zapotrzebowanie zarówno wewnętrzne, jak i zewnętrzne,

- atrakcyjne oferty lokalizacyjne,
- wysoką jakość środowiska życia,
- dostępność różnorodnych usług.

W pojęciu „rozwój lokalny” następuje uzupełnienie czystych ekonomicznie koncepcji o elementy m.in. takie, jak różnorodność, waloryzacja potencjału ludzkiego i stosunków pozarynkowych.

Pobudzanie rozwoju lokalnej gospodarki opiera się na właściwym rozpoznaniu potrzeb wszystkich podmiotów działających w lokalnej przestrzeni społeczno-ekonomicznej, a następnie na podejmowaniu takich działań, które stymulują rozwój. Są nimi (Łuczyszyn 2009, s. 101):

- cykliczna ocena zachodzących przemian,
- ustalenie hierarchii celów, które dany lokalny system przestrzenny powinien osiągnąć w bliższej i dalszej perspektywie,
- dokonywanie ocen zasobów lokalnego systemu przestrzennego,
- osiągnięcie odpowiedniej sprawności zarówno w strukturach samorządowych, jak i poza nimi.

Rolą władz lokalnych jest stworzenie warunków stabilnego, harmonijnego i dynamicznego rozwoju gospodarczego danej jednostki terytorialnej przy wykorzystaniu wszystkich zasobów, uwarunkowań, możliwości i szans wynikających z otoczenia, które rozwojowi mogą służyć (Kogut-Jaworska 2008, s. 89–90). Z kolei pomoc w tworzeniu warunków do lokalnego rozwoju społeczno-gospodarczego zależy nie tylko od możliwości finansowych czy rozwiązań formalnoprawnych, ale przede wszystkim od chęci i gotowości wszystkich uczestników lokalnej sceny. W kontekście tego nabiera istotnego znaczenia świadomość władz lokalnych co do zapotrzebowania na działalność instytucji wspierania i pobudzania lokalnego rozwoju społeczno-gospodarczego w przestrzeni, w której się on dokonuje (Łuczyszyn 2009, s. 101).

Rozwój lokalny jest procesem zachodzącym wewnątrz danego terytorium, uzależnionym od zdolności do kreowania i stymulowania własnego rozwoju. Mobilizuje on do działania społeczność, wszelkie podmioty i organizacje, nie wykluczając roli władz państwowych. Może on być utożsamiany z procesem celowego oddziaływania władz lokalnych czy też mieszkańców, które ma zmierzać do kreowania nowych wartości, racjonalnego i efektywnego wykorzystania zasobów naturalnych, ludzkich czy kulturowych. Z tego względu istotne dla realizacji rozwoju lokalnego jest określenie celów, wśród których wymienia się (Wojtasiewicz 2005, s. 318):

- zapewnienie członkom wspólnoty samorządowej miejsc pracy i dochodów na odpowiednim w ich odczuciu poziomie,
- zapewnienie warunków bytu materialnego, w tym wyżywienia, mieszkania i przebywania w środowisku nieszkodzącym zdrowiu,
- zapewnienie warunków rozwoju duchowego, a w tym możliwości wypoczynku, kształcenia, dostępu do informacji, obcowania z kulturą i rozrywką, podróży i kontaktów z szeroko rozumianym otoczeniem,

– zapewnienie poczucia bezpieczeństwa i dobrych perspektyw na przyszłość, a w tym poczucia stabilizacji (zabezpieczenie dorobku życia) i szans rozwoju następnego pokolenia.

Jak zauważa S. Korenik, wszystkie z wymienionych celów mają charakter uniwersalny (można je przypisać każdej jednostce czy instytucji publicznej, szczególnie państwu, województwu, Unii Europejskiej itd.), jednak wyłącznie w skali lokalnej dokonuje się ich konkretyzacja i hierarchizacja, a także następuje dostosowanie do konkretnych warunków życia społeczności lokalnej (Korenik, Korenik 2007, s. 34).

Określenie celów, które mają być osiągnięte przez samorząd lokalny, jest elementem niezbędnym w procesie kreowania przyszłego rozwoju. Cele i ich konkretyzacja wskazują, jakie są główne kierunki rozwoju wytyczone dla danego terytorium.

Kontynuując, można wyliczyć cele rozwoju lokalnego w formie siedmiu kategorii (Chądzyński 2004, s. 246):

- ekonomiczny – wzrost gospodarczy przez samoorganizację i pomoc zewnętrzną,
- społeczny – partycypacja mieszkańców,
- psychospołeczny – utożsamianie się mieszkańców ze społecznością i programami działania,
- kulturowy – utrzymanie norm i wartości mieszkańców,
- technologiczny – dostarczanie urządzeń z zakresu infrastruktury technicznej,
- polityczny – partycypacja mieszkańców w podejmowaniu decyzji i kreowanie demokratycznych struktur władzy,
- socjalny – ułatwianie życia społeczności lokalnej.

Sam rozwój jako proces pozytywnych zmian w skali lokalnej jest możliwy tylko w pewnych warunkach, okolicznościach i określonych sytuacjach. Zbiór tych warunków i sytuacji nazywany jest często wyznacznikami (determinantami) tego rozwoju (por. tabela 1).

W rozwoju lokalnym należy także uwzględnić określone czynniki (elementy), które wykorzystuje się do realizacji wyznaczonych celów. Literatura przedmiotu dostarcza wielu podziałów czynników wpływających na rozwój danej jednostki lokalnej. Jednym z kryteriów wyróżnienia czynników jest możliwość kształtowania przez podmiot realizujący rozwój. Wówczas dzieli się ją na (Klasik 1996, s. 19):

- twarde, do których zalicza się budynki, tereny, urządzenia do prowadzenia działalności gospodarczej, nowoczesną infrastrukturę (bądź jej brak), systemy dystrybucji itp.; są to czynniki, których wielkość i struktura w określonym czasie jest dana, a zmiany w ich ukształtowaniu wymagają dłuższego okresu i zaangażowania zazwyczaj sporych nakładów finansowych, dlatego w rozwoju lokalnym można je wykorzystać lub pominąć,
- miękkie, które obejmują sprawną administrację lokalną, dobry klimat dla inwestycji, sieć inwestycji okołobiznesowych, wykształcenie i umiejętności ludzi, dostępność usług edukacyjnych i medycznych, walory środowiska i krajobrazu itp.; w ich przypadku istnieje możliwość ich kształtowania w bieżącym czasie oraz często mają one charakter czynników jakościowych, niemierzalnych, o zabarwieniu subiektywnym, etycznym,

Tabela 1

## Determinanty rozwoju lokalnego

| Determinanty               | Opis   |
|----------------------------|--|
| Wewnętrzne (miejscowe)     | Obejmują to, co określa się mianem miejscowych możliwości i potrzeb rozwojowych, tj. zasoby (naturalne, ludzkie, majątkowe) – ważny tu jest nie tylko ich rozmiar, jakość, dostępność i efektywność wykorzystania, lecz także ich adekwatność do ogólnej strategii rozwoju. Możliwości rozwojowe to takie atuty jednostki terytorialnej, jak: specjalizacja, tradycje wytwórcze, ukształtowanie wymiany międzyregionalnej, położenie itp. Potrzeby rozwojowe to z reguły dążenie do zapewnienia określonego poziomu życia ludności lub odpowiedniego tempa jego wzrostu, a bardzo często to również konieczność likwidacji zaniedbań i niedociągnięć, które bądź stanowią – w odczuciu miejscowego społeczeństwa – szczególnie dotkliwą uciążliwość, bądź są postrzegane jako szansa na dogodne warunki egzystencji w gminie |
| Zewnętrzne (pozamiejscowe) | Dotyczą polityki gospodarczej państwa (rządu) oraz całego otoczenia (w tym systemu zarządzania państwem i rozwiązań prawnych) i wiążącej się z nią polityki przestrzennej i lokalnej. Zalicza się tu także politykę społeczną, ogólnopaństwowe podstawy kształtowania życia społeczeństwa. Uwzględnia się także sytuację kraju w układzie międzynarodowym i charakter obrotów z zagranicą oraz strukturę eksportu i importu  |

Źródło: E. Nowińska, *Strategia rozwoju gmin na przykładzie gmin przygranicznych*, Poznań 1997, s. 43.

estetycznym itp. oraz tzw. wartości niematerialnych (szerzej: Perechuda 1997) – są to elementy składowe tzw. sektora czwartego, do których jako podstawowe zalicza się wiedzę, badania, wysokie kwalifikacje, przedsiębiorczość, zdolności przywódcze, nowoczesne style zarządzania, kreatywność, adaptacyjność i innowacyjność.

Problematyka kompleksowego oddziaływania na rozwój lokalny obejmuje, oprócz wymienionych czynników, także ograniczenia rozwoju. I tak, niedorozwój infrastruktury, brak terenów przygotowywanych pod zabudowę, degradację środowiska, złe kwalifikacje kadr, niedorozwój mieszkalnictwa można potraktować jako ograniczenia rozwoju lokalnego o szczególnie silnym oddziaływaniu (Parysek 2001, s. 21).

Podsumowując rozważania dotyczące rozwoju lokalnego trzeba podkreślić, że przebieg tego procesu w znacznym stopniu zależy od podmiotów je realizujących. W okresie odradzania się struktur samorządowych społeczeństwa obywatelskiego rozwój lokalny ma swoją szansę nie tylko wynikającą z ustawowych zadań samorządów terytorialnych, ale tkwiącą w istocie samorządności terytorialnej (Duncan, Goodwin 1985, s. 75–96) wyrażającej się m.in. współodpowiedzialnością mieszkańców za rozwój własnego środowiska życia. Jest to związane z przestrzenną organizacją działalności społeczno-gospodarczej, która sprzyjać ma kształtowaniu ładu przestrzennego.

Według ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, pod pojęciem ładu przestrzennego należy rozumieć takie ukształtowanie przestrzeni, które tworzy harmonijną całość oraz uwzględnia w uporządkowanych relacjach wszelkie uwarunkowania i wymagania funkcjonalne, społeczno-gospodarcze, środowiskowe, kulturowe oraz kompozycyjno-estetyczne (Ustawa z 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym...). Oznacza on brak konfliktów między użytkownikami prze-

strzeni o różnym stopniu sąsiedztwa, a także brak rozbieżności w sposobach i formach zagospodarowania tej przestrzeni. Ład przestrzenny definiowany jest również jako kształtowanie struktur przestrzennych gospodarki pozwalających na: zrealizowanie celów gospodarowania przy danych środkach; zapewnienie wzrostu gospodarczego danej struktury i całego przestrzennego systemu społeczno-ekonomicznego, w którym taka struktura tkwi; wyeliminowanie konfliktów przestrzennych, społecznych i ekologicznych (Kuciński 2000, s. 23). Zachowanie ładu przestrzennego stanowi priorytet w prowadzonej przez samorządy terytorialnej polityce społeczno-gospodarczej (Domański 1990, s. 220–232).

Warto w tym miejscu podkreślić, iż wiele działań i przedsięwzięć podejmowanych przez lokalnych decydentów, przedsiębiorców i mieszkańców w mieście Świdnica wpisuje się we współczesny paradygmat rozwoju społeczno-gospodarczego przestrzeni i w zasady w nim obowiązujące, przez co udaje się tej jednostce terytorialnej w dużym stopniu prowadzić efektywną politykę rozwoju lokalnego.

## Proces kształtowania struktury przestrzennej Świdnicy

Świdnica jest jednym z większych i ważniejszych miast województwa dolnośląskiego. Miejscowość ta położona jest w sercu Europy, w południowej części Dolnego Śląska. Miasto leży w powiecie świdnickim, u podnóża Sudetów, na Równinie Świdnickiej, nad rzeką Bystrzycą (zwaną dawniej Świdnicką Wodą) i graniczy bezpośrednio z gminą Jaworzyna Śląska oraz gminą wiejską Świdnica. Łączna powierzchnia miasta wynosi 21,76 km<sup>2</sup>, a liczba mieszkańców – 59 384<sup>1</sup>. Główne szlaki komunikacyjne łączą Świdnicę z Wałbrzychem (20 km), Legnicą (55 km), Wrocławiem (55 km), Jelenią Górą (60 km), a także z autostradą A4, będącą częścią europejskiego szlaku komunikacyjnego E18 (Hamburg–Odessa). Najbliższy duży węzeł kolejowy to oddalona o 10 km Jaworzyna Śląska. Przez miasto przebiegają drogi krajowe i wojewódzkie, tj. droga krajowa nr 35 (Wrocław–Jelenia Góra), droga wojewódzka nr 382 (Legnica–Nysa) oraz droga wojewódzka nr 379 (Wałbrzych–Świdnica).

Nazwa miasta jest nazwą topograficzną i pochodzi od łacińskiego słowa „svida”, co oznacza krzew derenia, porastający dawniej brzegi rzeki Bystrzycy (*Miniinformator...* 2002, s. 1).

Świdnica jest miastem o charakterystycznej zwartej zabudowie, której jądro stanowi zapoczątkowane w średniowieczu i kształtowane przez kolejne wieki tzw. Stare Miasto. Po okresie wielkich migracji ludów na obszarze obecnej Świdnicy gospodarował lud zaliczany do plemienia Ślężan. Około 990 r. Śląsk został zajęty przez Mieszka I i przyłączony do Polski. Pierwsze wzmianki o Świdnicy pochodzą z dokumentu fundacyjnego szpitala św. Michała z 1276 r. Nie jest to jednak precyzyjna data powstania miasta,

<sup>1</sup> Stan w dniu 31 grudnia 2010.



ponieważ już na początku XI w. istniała w tym miejscu osada, która z czasem nabrała charakteru centrum targowego.

W latach 1290–1392 Świdnica była stolicą Księstwa Świdnicko-Jaworskiego, którym rządziли książęta piastowscy. Na początku XIV w. miasto miało mury miejskie z sześcioma bramami, dwa zakony i kościół parafialny. Działo sześć cechów, kwitło rzemiosło i handel. Wskutek przemysłanej polityki książąt, miasto „wzbogaciło się” o instytucje samorządowe – radę miejską i burmistrza.

Pod koniec XIV w. Świdnica zajmowała powierzchnię około 0,9 km<sup>2</sup> i liczyła blisko 6 tys. mieszkańców, będąc po Wrocławiu drugim miastem na Śląsku i jednym z najludniejszych miast w Polsce. W 1471 r. w mieście funkcjonowało 49 cechów zrzeszających wielu rzemieślników o unikatowych specjalnościach. W obrębie murów miejskich istniało 498 budynków, a na przedmieściach – 451 (*Plan miasta Świdnicy...* 1993).

W kolejnych latach miasto zmieniało czterokrotnie swą przynależność terytorialną. Po Piastach władali tu Czesi (1392–1526) i Austriacy (1526–1740). Drugie stulecie rządów Habsburgów rozpoczęło się od największej zawieruchy wojennej na Śląsku – wojny trzydziestoletniej (1618–1648). U progu XVII w. Świdnica była kwitnącym miastem. Otoczona fosami i potrójnym pierścieniem murów najeżonych kilkudziesięcioma wieżami, bastejami i bramami przeżywała swój złoty wiek. W ich cieniu chronił się ratusz, dom kupiecki, mennica, drukarnia, szpitale, apteki, łaźnie, szkoły, liczne warsztaty (1188 rzemieślników), bogato zaopatrzone sklepy, piękne kamienice mieszczkańskie i ogrody, a także 14 kościołów, w których rozbrzmiewał język polski. W roku zakończenia wojny trzydziestoletniej liczba mieszkańców miasta wynosiła 200 osób i była najniższa w jego historii. Ocalała ludność zamieszkiwała w 118 zrujnowanych i splądrowanych domach, jakie ocalały z 1300 istniejących przed wybuchem wojny (*Plan miasta Świdnicy...* 1993). Zniszczona i wyludniona Świdnica nie odzyskała już wcześniejszej pozycji.

Reformy gospodarcze przełomu XVIII i XIX w. spowodowały ożywienie gospodarcze. W 1844 r. do miasta doprowadzono linię kolejową z Jaworzyny Śląskiej, później przedłużoną do Dzierżoniowa i Wrocławia. Zlikwidowano krępujące rozwój przestrzenny przestarzałe fortyfikacje, zakładając w ich miejsce ciągi uliczne i spacerowe – planty. W latach 1863–1907 powstały komunalne zakłady usługowe, tj. gazownia, wieża ciśnienia i energetyczne punkty zasilające.

Wzorem Wrocławia, Legnicy i Zgorzelca licząca wówczas blisko 25 tys. mieszkańców Świdnica została wydzielona w ramach powiatu 1 kwietnia 1889 r. i z takim statusem przetrwała do 31 maja 1975 r. W pierwszej połowie XX w. Świdnica wzbogaciła się o dwa zakłady – Fabrykę Wagonów „Świdnica” i Zakłady Wytwórcze Aparatury Precyzyjnej „Mera-Pafal”, o miejskie obiekty sportowe oraz o kilka osiedli mieszkaniowych na obrzeżach miasta. W przededniu drugiej wojny światowej miasto liczyło 39 100 osób.

Po zakończeniu działań wojennych nastąpiła kolejna zmiana przynależności państwowej. Samo miasto nie poniosło strat w wyniku wojny, co ułatwiło późniejsze jego zagospodarowanie. W latach powojennych dynamicznie wzrosła liczba ludności

Świdnicy. Po trzech miesiącach od zakończenia wojny Świdnicę zamieszkiwało blisko 5 tys. Polaków, po ośmiu miesiącach – już 11 tys., a po półtora roku ponad 25 tys. osób.

W okresie 1945–1989 na terenie miasta funkcjonowały ogromne zakłady produkcyjne, m.in. Fabryka Wagonów „Świdnica” S.A., Zakłady Elektroniki Motoryzacyjnej, Zakłady Wytwórcze Aparatury Precyzyjnej „Mera-Pafal”, Świdnicka Fabryka Urządzeń Przemysłowych, Dolnośląskie Zakłady Białoskórniczo-Rękawiczane „Renifer”, Dolnośląskie Zakłady Magnezytowe, Dolnośląskie Fabryki Mebli oraz Świdnickie Zakłady Artykułów Technicznych. Po 1990 r. większość z tych zakładów upadła.

Transformacja systemu społeczno-gospodarczego podjęta w Polsce po 1989 r. zapoczątkowała zmiany, które skutkowały z jednej strony upadkiem w Świdnicy dużych zakładów przemysłowych, z drugiej – możliwościami zagospodarowania mienia powojkowego oraz rozwojem małej przedsiębiorczości.

Podsumowując należy stwierdzić, iż obecny układ funkcjonalno-przestrzenny Świdnicy został ukształtowany historycznie, warunkami fizjograficznymi, układem dróg kołowych i kolejowych. Struktura przestrzenna miasta jest bardzo czytelna. Świdnica rozwijająca się wokół historycznego centrum ma swoją wyróżniającą się tożsamość. Układ urbanistyczny miasta, wiele zabytkowych obiektów, a także obszary zieleni miejskiej chronione są prawem. Oprócz obiektów o najwyższej randze ochrony, wpisanych do rejestrów zabytków, w Świdnicy znajduje się ponad 800 obiektów posiadających wartości kulturowe. Miasto rozwijało się w okresie powojennym, jak wiele innych miast w Polsce, poprzez realizację dużych substandardowych osiedli mieszkaniowych na terenach wolnych od wcześniejszej zabudowy. W związku z powyższym Świdnica rozrosła się obszarowo, a w środku miasta pozostały wolne jeszcze działki budowlane, które obecnie zabudowywane są obiektami o architekturze ciekawszej niż w okresie powojennym (Zmiana studium uwarunkowań... 2009, s. 11).

Realizacja zagospodarowania przestrzennego Świdnicy w pierwszej dekadzie XXI w. odbywała się na podstawie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Procesy inwestycyjne na obszarach nieobjętych ważnymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego były realizowane na podstawie wydawanych decyzji o warunkach zabudowy (Zmiana studium uwarunkowań... 2009, s. 11).

W chwili obecnej Świdnica jest nie tylko istotnym ośrodkiem przemysłowym w regionie, ale również centrum kulturalnym. Położenie przy ważnych szlakach komunikacyjnych, bogata oferta dla inwestorów oraz atrakcje turystyczne i zabytki są z pewnością bardzo dużym atutem miasta i decydują o szerokich perspektywach rozwoju Świdnicy jako miasta zwartego, czyli miasta (Zmiana studium uwarunkowań... 2009, s. 8):

- taniego – skoncentrowanego na inwestowaniu w tereny położone możliwie najbliżej centrum, a tym samym niegenerującego wysokich kosztów infrastruktury technicznej i transportu publicznego,
- ekologicznego – nieskierowanego na urbanizację przestrzeni poza swoimi granicami, a w związku z tym bardziej przyjaznego środowisku, przy jednoczesnej rewitalizacji publicznych terenów zielonych,

- spójnego przestrzennie – stale zmniejszającego konieczność pokonywania przestrzeni prywatnymi pojazdami samochodowymi na rzecz transportu publicznego, ruchu rowerowego i pieszego, przy jednoczesnym rozwiązywaniu problemów parkowania,
- spójnego społecznie – wykorzystującego aktywność społeczności lokalnej i likwidującego podziały, wykluczenia grup społecznych, przy jednoczesnym zwiększaniu odpowiedzialności mieszkańców za siebie, swoją rodzinę i swoich sąsiadów,
- dośrodkowego – z rewitalizacją śródmieścia i przywrócenia temu obszarowi funkcji dominującej, przy jednoczesnej likwidacji ubytków w zwartej zabudowie i rewaloryzacji terenów nieurbanizowanych,
- przyjaznego – zapewniającego bezpieczeństwo w przestrzeni publicznej przy jednoczesnym określeniu maksymalnej „pojemności” miasta dotyczącej przepustowości infrastruktury i gęstości zabudowy,
- kulturalnego – o szczególnym znaczeniu śródmiejskiego dziedzictwa kulturowego i sfery kultury niematerialnej oraz poziomu edukacji.

## Wpływ uwarunkowań na ustalenie kierunków i zasad zagospodarowania przestrzennego Świdnicy

Na podstawie analizy uwarunkowań historycznych, przyrodniczych, funkcjonalnych, urbanistycznych i architektonicznych zawartych w dokumencie: Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Świdnicy zostały określone elementy sprzyjające rozwojowi i aktywizacji miasta, jak również ograniczenia w rozwoju zagospodarowania przestrzennego (por. tabela 2).

Tabela 2

Uwarunkowania sprzyjające i ograniczające rozwój zagospodarowania przestrzennego Świdnicy

| Elementy sprzyjające  | Ograniczenia  |
|---|---|
| Miasto jest ważnym ośrodkiem o funkcjach ponadlokalnych, o bogato rozwiniętych funkcjach społeczno-gospodarczych, jest siedzibą powiatu świdnickiego. | Brak obwodnicy miasta, co powoduje niepożądany przejazd ruchu tranzytowego przez centrum i zagrożenie bezpieczeństwa mieszkańców.                               |
| Pełne uzbrojenie miasta w sieci i urządzenia infrastruktury technicznej oraz istniejące rezerwy zaopatrzenia miasta w poszczególne media.             | Brak nowoczesnego powiązania komunikacyjnego o dużej przepustowości z ponadregionalnym układem dróg, m.in. z transeuropejskim korytarzem komunikacyjnym A4–E40. |
| Rozwiązana gospodarka ściekami, z kilkudziesięcioletnią rezerwą unieszkodliwiania ścieków.  | Występowanie braków w powiązaniach komunikacyjnych między terenami mieszkaniowymi.  |
| Czytelny układ urbanistyczny miasta, wyodrębniający część zabytkową miasta.   | Występowanie znacznych obszarów wymagających rewaloryzacji i modernizacji.  |
| Znaczące walory środowiska kulturowego o wartości ponadlokalnej i europejskiej.   | Zły stan zagospodarowania i wykorzystania założeń parkowych.  |

Tabela 2 cd.

|  |   |
|--|---|
| <p>Istniejący system terenów zielonych, na który składają się tereny parków, ogrodów działkowych (konieczna reorganizacja), terenów zieleni nieurządzonej wzdłuż rzeki Bystrzyca oraz części terenów otwartych.</p> <p>Wyodrębnienie części przemysłowej miasta, zlokalizowanej poprawnie pod względem przestrzennym i geograficznym</p> | <p>Istniejąca zabudowa mieszkaniowa w strefie przemysłowej (osiedle Zarzecze).</p> <p>Brak, poza śródmieściem, przestrzeni publicznych o wyróżniającym się znaczeniu w strukturze miasta.</p> <p>Występowanie terasy zalewowej Bystrzycy.</p> <p>Występowanie dużej ilości terenów kolejowych, bocznic i obsługi technicznej kolei – sztywny podział miasta.</p> <p>Wymagające rozbudowy i modernizacji istniejące sieci kanalizacji.</p> <p>Słabo rozbudowana baza hotelowa i gastronomiczna.</p> <p>Brak parkingów strategicznych</p> |
|--|---|

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Świdnica, załącznik nr 1 do uchwały nr XXXV/422/09 Rady Miejskiej w Świdnicy z 3 lipca 2009 r. w sprawie uchwalenia zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Świdnicy, s. 87.

Uwzględnienie uwarunkowań sprzyjających rozwojowi miasta w części kierunków zawartych w dokumencie pt. Zmiana studium uwarunkowań... podkreśli główne walory miasta, a zidentyfikowanie zagrożeń i określenie barier pozwoli na przyjęcie takich rozwiązań, aby zmniejszyć ich negatywny wpływ na rozwój miasta (Zmiana studium uwarunkowań... 2009, s. 87–88).

## Kierunki zmian w strukturze przestrzennej Świdnicy

Świdnica jest ośrodkiem o wyraźnej strukturze funkcjonalno-przestrzennej, zdeteminowanej układem linii kolejowych, układem doliny rzeki Bystrzycy, a także dotychczasowym stanem zabudowy i zagospodarowania terenów.

Zakłada się kontynuację rozwoju tej struktury z jednoczesnym dążeniem do kształtowania nowych wartości urbanistycznych i architektonicznych oraz do poprawy funkcjonowania miasta jako całości, a także kontynuację promienistego, centrycznego rozwoju struktury funkcjonalno-przestrzennej miasta. Wokół historycznie ukształtowanego i przestrzennie zdeteminowanego centrum, które oznaczono jako strefę centralną wielofunkcyjną A, następuje kontynuacja rozwoju naprzemiennie występujących stref będących elementami struktury funkcjonalno-przestrzennej (por. tabela 3).

Wymienione w tabeli 2 strefy struktury funkcjonalno-przestrzennej Świdnicy obsługiwane są przez ogólnomiejskie systemy funkcjonalne, do których zalicza się (Zmiana studium uwarunkowań... 2009, s. 92): system przyrodniczy miasta (chronionej zieleni miejskiej), system miejskich przestrzeni publicznych, system komunikacji drogowej, system komunikacji pieszej i rowerowej, system infrastruktury technicznej.

Tabela 3

## Strefy struktury funkcjonalno-przestrzennej Świdnicy

| Strefa | Opis stref  |
|--------|---|
| A      | Centralna wielofunkcyjna – ograniczona ulicami Wałbrzyską, Głowackiego, Sybiraków, Zamenhofska, Esperantystów, rzeką Bystrzycą oraz torami kolejowymi do ulicy Wałbrzyskiej – to strefa koncentracji funkcji ogólnomiejskich i ponadlokalnych, które wraz z funkcją mieszkalną wpisują się w zabytkową tkankę zabudowy. W strefie tej występuje najwięcej obiektów wpisanych do rejestru zabytków i wykazu zabytków |
| B      | Przemysłowo-wielofunkcyjna – ograniczona ulicą Szarych Szeregów, granicą miasta, ulicą Westerplatte oraz rzeką Bystrzycą – jest strefą o przeważającej funkcji produkcyjnej i magazynowo-składowej. W strefie tej znajduje się zespół zabudowy mieszkaniowej o interesującym układzie urbanistycznym  |
| C      | Zabudowy jednorodzinnej z zielenią – ograniczona ulicą Westerplatte, granicą miasta, ulicą Wałbrzyską oraz torami kolejowymi do zamknięcia z ulicą Polna Droga – to strefa o funkcji mieszkaniowej jednorodzinnej na działkach z dużym udziałem zieleni   |
| D      | Zabudowy mieszkaniowej z usługami – ograniczona ulicami Zamenhofska, Sybiraków, Armii Krajowej, Polna Droga oraz granicą miasta – to obszar zabudowy jedno- i wielorodzinnej oraz usług administracji   |
| E      | Mieszkańczo-usługowa – ograniczona ulicami Zamenhofska, Strzegomską, Sikorskiego oraz granicą miasta – to obszar zabudowy wielorodzinnej Osiedla Młodych, bez wyraźnie wyodrębnionego centrum   |
| F      | Przyrodniczo-wielofunkcyjna – ograniczona ulicami Sikorskiego, Strzegomską, Esperantystów oraz torami kolejowymi i granicą miasta – to obszar historycznie ukształtowanego Parku „Strzelnica”, ogrodów działkowych stanowiących część systemu przyrodniczego miasta oraz istniejącej i projektowanej zabudowy jednorodzinnej o dużym udziale powierzchni biologicznie czynnej                                       |
| G1     | Mieszkańczo-usługowa – ograniczona ulicami Esperantystów, terenami zieleni miejskiej o przebiegu orientacyjnym i torami kolejowymi – to zabudowany obszar jednostki o dominującej funkcji mieszkaniowej   |
| G2     | Aktywizacji gospodarczo-przemysłowej – ograniczona od zachodu terenami kolejowymi, od północy granicą miasta, od wschodu orientacyjną granicą między terenami otwartymi, od południa projektowaną drogą zbiorczą – to obszar wskazany pod lokalizację obiektów przemysłowych, obiektów, urządzeń i sieci infrastruktury technicznej, parkingów i zieleni izolacyjnej  |
| H      | Przyrodniczo-mieszkańczo – ograniczona ulicami Szarych Szeregów, granicą miasta oraz granicą orientacyjną między terenami zielonymi i zabudową w strefie G – to obszar terenów otwartych w dolinie rzeki Bystrzycy, na który składają się grunty orne wysokich klas bonitacyjnych. Stanowi obszar wchodzący w skład systemu przyrodniczego Świdnicy jako jeden z klinów nawietrzających miasto                      |

Źródło: Jak w tab. 2, s. 88–92.

Podsumowując należy podkreślić, iż podejmowane działania strategiczne w zakresie kształtowania struktury przestrzennej Świdnicy powinny być wzmacniane przez ultranowoczesne czynniki endogeniczne miasta (przede wszystkim przez kapitał społeczny, kooperację, wiedzę, politykę władz lokalnych i regionalnych), które w istotny sposób

mogą determinować poziom rozwoju tej jednostki osadniczej, a także decydować o jej pozycji w ujęciu kraju czy w przekroju międzynarodowym.

## Zakończenie

Rozwój lokalny na początku XXI w. jest kształtowany przez nowe procesy oraz przemiany zachodzące w skali zarówno gospodarki światowej, jak i poszczególnych państw i regionów. Niewątpliwie owe przeobrażenia prowadzą do stworzenia nowych płaszczyzn tego procesu, które charakteryzują się coraz większym uwzględnieniem zjawisk ogólnoswiatowych, przy coraz większej aktywizacji endogenicznych zasobów, często o specyficznych, wręcz niepowtarzalnych właściwościach (Korenik 2009, s. 110).

W dobie globalizacji współczesnej gospodarki i demokratyzacji życia społecznego, gospodarczego i politycznego rola samorządu terytorialnego w kreowaniu rozwoju lokalnego jest wyjątkowa. Ta wyjątkowość wynika chociażby z tego, że pełni on funkcję pomostową między państwem a społeczeństwem, której głównym zadaniem musi być tworzenie dobra wspólnego. Podmioty te, przez właściwe pojmowanie swojego obszaru zarządzania i wzajemne relacje, muszą się stać niezwykle skuteczne w pokonywaniu podstawowych barier, ale zarazem powinny dysponować normami konkretnego działania społecznego (Łuczyszyn 2009, s. 107).

Każda władza lokalna powinna podejmować działania na rzecz rozwoju społeczno-gospodarczego gminy. Doświadczenia, umiejętności, a także aktywność pracowników urzędu gminnego mogą stanowić czynnik decyzyjny w przebiegu tego procesu. Znaczącą rolę przypisuje się również nastawieniu społeczeństwa do zachodzących zmian. Społeczność lokalna powinna popierać działania rozwojowe przez aktywny udział w realizowanych projektach czy też wspieranie funkcjonowania instytucji publicznych.

Przedstawione rozważania dowodzą, iż zmiany w strukturze przestrzennej Świdnicy wynikają z procesów gospodarczych, ekonomicznych i politycznych zachodzących w kraju i regionie. Olbrzymi wpływ na intensyfikację działań skierowanych na pozyskanie nowych inwestorów strategicznych miał fakt przystąpienia Polski do Unii Europejskiej. Utworzenie strefy aktywizacji gospodarczo-przemysłowej w dzielnicy Zawiszów przyniosło niewątpliwie korzyści w zmniejszeniu bezrobocia oraz stworzyło nowe miejsca pracy. Aktywizacja terenów wzdłuż dróg wyjazdowych z miasta jest związana z obsługą ruchu komunikacyjnego oraz lokalizacją usług komercyjnych ponadlokalnych. Wskazane nowe tereny mieszkaniowe z usługami towarzyszącymi wypełniają istniejącą strukturę osiedlową lub są jej kontynuacją.

## Bibliografia

- Brandenburg H., 2002, *Zarządzanie lokalnymi projektami rozwojowymi*, Akademia Ekonomiczna, Katowice.  
Chądzyński J., 2004, *Rola organizacji pozarządowych w rozwoju lokalnym*, [w:] *Wiedza, innowacyjność, przedsiębiorczość a rozwój regionów*, red. A. Jewtuchowicz, Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.

- Domański R., 1990, *Propozycje usystematyzowania badań w zakresie gospodarki przestrzennej*, Warszawa. Biuletyn KPZK PAN z. 146
- Duncan S., Goodwin M., 1985, *Local economic policies: local regeneration or political mobilization*, „Local Government Studies”.
- Jałowicki B., 1989, *Rozwój lokalny*, Wyd. Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.
- Klasik A., 1996, *Zarządzanie rozwojem lokalnym*, [w:] *Zarządzanie rozwojem gmin w zespołach miejsko-przemysłowych*, red. F. Kuźnik, Akademia Ekonomiczna, Katowice.
- Kogut-Jaworska M., 2008, *Znaczenie głównych barier w rozwoju lokalnej gospodarki (na podstawie wyników badań ankietowych przeprowadzonych w gminach województwa zachodniopomorskiego)*, [w:] *Ekonomiczne i organizacyjne instrumenty wspierania rozwoju lokalnego i regionalnego. Rozwój, innowacyjność, infrastruktura*, red. B. Filipiak, Wyd. Uniwersytet Szczeciński, Szczecin. Zeszyty Naukowe nr 501, Ekonomiczne problemy usług nr 22.
- Korenik D., Korenik S., 2007, *Stosunki samorządowo-hankowe a rozwój społeczno-ekonomiczny w przestrzeni*, Wyd. CeDeWu, Warszawa.
- Korenik S., 2009, *Rozwój lokalny wobec nowych wyzwań na progu XXI wieku*, [w:] *Ekonomiczne i organizacyjne instrumenty wspierania rozwoju lokalnego i regionalnego. Finanse, rachunkowość, przedsiębiorczość*, t. 1, red. B. Filipiak, Wyd. Uniwersytet Szczeciński, Szczecin. Zeszyty Naukowe nr 530, Ekonomiczne problemy usług nr 31.
- Kuciński K., 2000, *Geografia ekonomiczna. Zarys teoretyczny*, Szkoła Główna Handlowa, Warszawa.
- Kuźnik F., 2007, *Regionalne i lokalne aspekty rozwoju społecznego*, [w:] *Zarządzanie publiczne w lokalnej polityce rozwoju*, red. A. Frąckiewicz-Wronka, Wyższa Szkoła Pedagogiczna Towarzystwa Wiedzy Powszechnej w Warszawie, Warszawa.
- Lokalny program rewitalizacji zdegradowanych obszarów miejskich świdnicy (Podprogram 2)*, 2009, Urząd Miejski w Świdnicy, Świdnica.
- Łuczyszyn A., 2009, *Rozwój lokalnej przestrzeni społeczno-ekonomicznej*, Wyd. Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław. Biblioteka Regionalisty nr 9.
- Łuczyszyn A., 2011, *Zagrożenia dla rozwoju lokalnego – elementy wybrane*, [w:] *Możliwości finansowania rozwoju jednostek samorządu terytorialnego w Polsce*, red. A. Łuczyszyn, Wyd. Wyższej Szkoły Zarządzania i Finansów we Wrocławiu, Wrocław. Zeszyty Naukowe nr 31.
- Miniinformator o Świdnicy*, Świdnica 2002.
- Nowińska E., 1997, *Strategia rozwoju gmin na przykładzie gmin przygranicznych*, Akademia Ekonomiczna, Poznań.
- Pająk K., 2005, *Rola samorządu terytorialnego w kształtowaniu rozwoju lokalnego*, Akademia Ekonomiczna, Poznań.
- Parysek J.J., 1997, *Podstawy gospodarki lokalnej*, Wyd. Naukowe Uniwersytetu Adama Mickiewicza, Poznań.
- Parysek J.J., 2001, *Podstawy gospodarki lokalnej*, Wyd. Naukowe Uniwersytetu Adama Mickiewicza, Poznań.
- Perechuda K., 1997, *Organizacja wirtualna*, Ossolineum, Wrocław.
- Plan miasta Świdnicy*, 1993, wyd. 2, <http://www.swidnica.risp.pl/historia.htm>.
- Potoczek A., 2003, *Polityka regionalna i gospodarka przestrzenna*, Wyd. Agencji TNOiK i Centrum Kształcenia i Doskonalenia Kujawscy, Toruń.
- Rozwój lokalny i regionalny. Uwarunkowania, finanse, procedury*, 2005, oprac. B. Filipiak, M. Kogut, A. Szewczuk, M. Zioło, Fundacja na rzecz Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin.
- Sztando A., 1998, *Interwencjonizm samorządowy – obszary i instrumenty oddziaływania samorządu terytorialnego na gospodarkę*, [w:] *Gospodarka lokalna w teorii i praktyce*, red. M. Obrębski, Akademia Ekonomiczna we Wrocławiu, Wrocław. Prace Naukowe nr 785.
- Ustawa z 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, DzU 2003, nr 80, poz. 717 z późn. zm.
- Wojciechowski E., 2003, *Zarządzanie w samorządzie terytorialnym*, Wyd. Difin, Warszawa.
- Wojtasiewicz L., 2005, *Problemy rozwoju lokalnego w aktualnej polityce gospodarczej*, [w:] *Polityka gospodarcza. Studia i przyczynki*, red. J. Tarajkowski, Garmond Oficyna Wyd., Poznań.
- Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Świdnica, załącznik nr 1 do uchwały nr XXV/422/09 Rady Miejskiej w Świdnicy z 3 lipca 2009 r. w sprawie uchwalenia zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Świdnicy.

## KREOWANIE STRUKTURY PRZESTRZENNEJ MIASTA JAKO ELEMENT POBUDZANIA ROZWOJU LOKALNEGO NA PRZYKŁADZIE ŚWIDNICY

**ABSTRAKT:** Rosnące znaczenie rozwoju lokalnego w przestrzeni społeczno-gospodarczej skłania do badań aspektów tego zagadnienia. Złożoność rozwoju lokalnego można ukazać przez opis jego wielowymiarowości obejmującej wymiar ekologiczny, gospodarczy, polityczny, przestrzenny i społeczno-kulturowy.

Celem artykułu jest opisanie wymiaru przestrzennego dotyczącego zagospodarowania przestrzennego, układów funkcjonalno-przestrzennych, a także ładu przestrzennego. Przykładem aplikacyjnym do rozważań jest miasto Świdnica. W związku z tym w opracowaniu przedstawiono również charakterystykę tej jednostki samorządu terytorialnego w aspekcie kreowania efektywnej struktury przestrzennej.

Ze względu na ograniczoną objętość artykułu podnoszone kwestie, oceny i wnioski zaprezentowano w syntetycznej formie.

**SŁOWA KLUCZOWE:** struktura przestrzenna, determinanty rozwoju lokalnego, czynniki rozwoju lokalnego, ład przestrzenny, miasto Świdnica